

XINA A ÀFRICA: ENTRE LA COOPERACIÓ I EL NEOCOLONIALISME

Iraxis Bello

21/08/2008

www.revistapueblos.org

Les discussions sobre la presència de Xina a Àfrica subsahariana generalment s'inscriuen en dues corrents: una que considera que es tracta d'una indiscutible forma de neocolonialisme i una altra que reafirma que el gegant asiàtic ha reorientat i reforçat la relació Sud-Sud, basada en la solidaritat d'acord amb la filosofia del tricontinentalisme (Àfrica, Àsia i Amèrica Llatina), que va inspirar la Conferència de Bandung al 1955.

Enmig d'aquesta diatriba, és un fet que el resultat de l'aposta total de Xina per la globalització econòmica, des de 1978, fonamentada en un sistema mercantil socialista i que li ha portat com a resultat un creixement del 10 per cent sostingut en 30 anys i de l'11 per cent tan sols al 2007, ha generat la desconfiança i paranoia d'Occident, tot i que Xina va acceptar seguir les regles del comerç internacional després del seu ingrés a la Organització Mundial del Comerç (OMC) al desembre de 2001. Aquesta decisió, segons el professor Sami Naïr, parla de l'agressivitat i competitivitat de Xina al aplicar el model ultraliberal i posar el seu sistema polític totalitari al servei d'un salvatgisme econòmic.

La preocupació i escepticisme de les potències dominants ve donada perquè "Xina es converteix cada cop més en una potència regional rival al pol Japó-Estats Units" (1). És a dir, "Xina es troba a punt d'avançar a Alemanya per convertir-se en la tercera potència econòmica mundial i es preveu que sobrepassarà a Estats Units per convertir-se en la major economia del món al 2030" (2).

I és que part de la preocupació pel creixement de Xina i el seu impacte a nivell global està en que el sistema econòmic mundial es fonamenta en el dòlar, que depèn del Tresor nord-americà, que a la seva vegada depèn dels bons d'estalvi xinès, per tant EUA no pot rebutjar aquests capitals procedents d'Àsia.

Pel que fa al Vell Continent, la Unió Europea (UE) ha variat la seva estratègia per abordar els assumptes econòmics i comercials amb Àfrica, després de l'avenç xinès, consolidant les "associacions" a través d'una política de "igual-igual". Això li permet assegurar un mercat que li garanteix el 85 per cent de les exportacions en rúbriques com fruites i hortalisses.

L'estratègia per conquerir mercats

L'estratègia pragmàtica i gradual de Xina es fonamenta en l'acceptació de la globalització econòmica, el rebuig de la globalització política i l'adopció selectiva i estratègica de la globalització jurídica per atraure a les inversions capitalistes i procedir a la conquesta dels mercats meridionals, com Àfrica, amb l'objectiu de satisfer la seva excessiva demanda

interna i assegurar el seu mercat. Per això, Xina reforça la seva política exterior i comercial amb una estratègia indirecta que evita la confrontació, no la competència, amb EUA i Europa Occidental, al contrari de Washington, que segueix fonamentant la seva concepció de les relacions internacionals en les forces militars, aliances i la desconfiança cap als organismes multilaterals, en particular cap a la ONU.

Per la seva part, Àfrica després de perdre el seu interès geopolític amb la fi de la Guerra Freda, recupera l'atenció internacional després dels atemptats terroristes de l'11 de setembre de 2001, no només per l'amenaça que constitueix la seva pauperització pel món desenvolupat (3), sinó per la seva potencialitat en matèries primes que necessiten les grans potències, i que donen al continent una nova renda geopolítica i geoestratègica.

Àfrica té el 30 per cent de les reserves minerals mundials, el 97 per cent de reserves de crom, el 80 de coltan, el 50 de cobalt, el 57,5 d'or, el 20 de ferro i de coure, el 23 d'urani i de fosfats, el 32,2 de magnesi, el 41 de vanadi, el 49 de platí, el 66 de diamants, el 17,5 de bauxita i de zinc i el 14 per cent de petroli, matèria prima estratègica.

Xina enforteix la seva presència a Àfrica

Per analitzar les relacions entre ambdós actors és necessari tenir en compte que l'interès de Xina per Àfrica es remunta, amb els seus alts i baixos, cap a la dinastia Ming i tan sols en el segle XX va tenir uns altres moments importants durant la descolonització, en el context que va suposar la Guerra Freda, i la seva influència en l'avenç d'alguns moviments nacionalistes com la UNITA d'Angola.

El que realment va canviar perquè Xina intensifiqués el seu pla de conquesta d'Àfrica va ser l'oblit del continent per part d'Occident, situació que va ser aprofitada per Pequín que, a la vegada, necessitava suplir la seva necessitat energètica i ampliar la seva influència comercial. El Fòrum de Cooperació Xina-Àfrica, fundat al 2000 amb reunions cada tres anys, i el Llibre Blanc publicat al gener de 2006, delineaen les bases d'acció de les noves relacions entre Xina i Àfrica concebudes, en teoria, com una associació estratègica que busca el benefici mutu.

És allí on la política externa de Pequín reprèn la retòrica tercermundista dels anys 70 i insisteix en els principis de no ingerència en els assumptes interns i de respecte a la sobirania de cada Estat, la no separació de poders, la igualtat entre els ciutadans i la millora del mecanisme macroeconòmic a través de la descentralització. Més enllà de les bones intencions del gegant asiàtic, Ramón Tamales puntualitza que Àfrica té les matèries primes que Xina requereix: "cru d'Angola, coure de Zàmbia, fustes tropicals del Congo, ferro i or de Sud-àfrica i platí de Zimbabwe (...). Seria temerari no tenir en compte la presència xinesa a Àfrica com a segon major consumidor mundial d'energia, i que importa una mica més del 25 per cent del petroli i del gas que necessita de l'Àfrica subsahariana" (4), desplaçant a les grans companyies estadounidenques instal·lades a la regió. Per aconseguir els seus objectius a Àfrica, Xina es va proposar el següent:

- La creació d'un comitè conjunt d'acció contínua de les relacions bilaterals Xina-Àfrica.
- La promesa al 2005 de concedir als països africans crèdits preferencials, molts d'ells a ser pagats a partir de 2009.
- La promoció de la inversió de les grans empreses xineses a Àfrica. Segons Javier

Santiso: “a principis de 2006, la petrolera estatal China National Offshore Oil Corporation (CNOOC) va anunciar la compra, per prop de 2.300 milions de dòlars, del 45 per cent d'un pou a Nigèria, després de superar una segona oferta de la Índia”.

- Assessoria i recolzament a les companyies comercials i econòmiques xino-africanes.
- Cooperació amb països africans en l'àrea de recursos humans.
- Fortes inversions en el sector hotel·ler i l'agroindústria.
- Construcció d'infraestructures (carreteres, hospitals, escoles, ports, etc.). Es preveu una inversió de 14.000 milions d'euros en tan sols tres anys.
- La condonació dels deutes d'alguns dels països africans més empobrits. Només per l'any 2007, havia cancel·lat 970 milions d'euros en deute africà i preveu cancel·lar 700 milions més.
- La donació de 5 milions d'euros a la OMS per crear plans per combatre emergències sanitàries.
- Baixes o nul·les taxes d'interès pels préstecs i inversions.
- Visites constants i apropament directe de les autoritats xineses amb les africanes.
- La desvinculació dels assumptes polítics dels interessos econòmics amb una sola condició: a Pequín li interessa que els Estats africans no reconeguin a Taiwan.
- Obertura de centres culturals “Confuci” en varis països africans, per la difusió de la llengua i cultura xineses.
- La indiferència davant la matriu autoritària d'alguns règims africans on Occident no hi participa degut a diferències i pressions polítiques. El cas de Zimbabwe resulta emblemàtic perquè davant la resistència d'una part de la comunitat internacional per les polítiques del Govern de Robert Mugabe, Xina ha dut a terme milionàries transaccions, incloent la construcció d'un palau pel qüestionat governant africà. Un altre cas significatiu és el recolzament diplomàtic que Xina atorga a Sudan a canvi d'una àmplia participació en els seus camps petrolers i altres empreses.

Els resultats salten a la vista: per la tardor de 2006, Xina va passar a ser el tercer soci comercial a Àfrica després d'Estats Units i França.

Balanç i oportunitat

Per a Gill i Huang (5) l'èxit de Xina a Àfrica és palpable en la mesura en que el país asiàtic ha honorat els compromisos assumits amb el continent a la cimera de 2006, el que li ha permès desenvolupar al seu voler el seu interès estratègic, comercial i econòmic a la regió. Però aquesta presència a Àfrica té una lectura positiva i una altra de negativa. La política de Xina obvia allò relatiu a la defensa i promoció dels Drets Humans i mostra d'això és el veto xinès a totes les iniciatives i sancions internacionals contra Sudan pels crims al Darfur. Desafia les polítiques internacionals contra la corrupció al proporcionar ajuda incondicional a països amb administracions qüestionades com Angola, descuida les

normes mediambientals al satisfer la seva àmplia demanda de marfil i fusta, ven armes als diferents actors interns en conflicte, asfixia la producció local, copa el mercat laboral amb els seus empleats, no contribueix a la diversificació de l'economia africana, la seva ajuda no sempre és cap a les regions menys afavorides, incrementarà el deute africà i està en dubte saber exactament en què es basa la solidaritat, si en allò comercial o en allò humà.

Tot i així, els resultats de la presència de Xina al continent, pel moment, són satisfactoris pels africans, que pel 2007 van assolir un creixement del set per cent (impossible sense l'ajuda de Xina). Compten amb noves i modernes infraestructures (hospitals, escoles, ports, aeroports, ferrocarrils, etc.), accés a la tecnologia, assistència tècnica, inversions, préstecs a baix o nul interès, condonació de deutes, possibilitats de remuntar la pobresa i millorar condicions de vida, augment de preus als mercats internacionals de les seves matèries primes, intercanvi acadèmic i participació en operacions de manteniment de pau.

D'acord amb Yves Lacoste, Xina a Àfrica està competint amb les multinacionals occidentals donant a la seva població la oportunitat d'escollir (6), privilegi que Àfrica no tenir en la seva relació amb Occident, ja que els PAE (Plans d'Ajust Estructural) van ser imposats com a una recepta única que lluny de fomentar el desenvolupament al continent van produir resultats com el debilitament de l'Estat, la desindustrialització, la dependència, l'exacerb dels conflictes interns, la privatització dels serveis i la disminució de l'esperança de vida.

Encara que Àfrica es nodreix d'aquesta nova relació econòmica i comercial amb el gegant asiàtic, manté latents les conseqüències derivades dels problemes estructurals que han fetejat al continent durant la seva història. A Xina, per la seva part, se la critica per tenir una doble moral en la qual la relació guanyar-guanyar només aten a la necessitat de satisfer la seva demanda de matèries primes i ampliar el seu mercat.

En teoria, la relació Xina-Àfrica busca ser beneficiosa per les parts i això ubica aquest intercanvi en el marc de la cooperació Sud-Sud. Però l'interès de Pequín sobre el continent no dista dels interessos que per segles ha tingut Occident a la regió. A més, la cooperació, generalment, no és vista com un mecanisme de dominació política tot i que porti implícits tots els seus elements.

La diferència està en la forma de valer-se del cobdiciat continent negre. Xina no té un passat colonitzador, el que li permet fomentar un discurs basat en la igualtat i la reciprocitat sense ficar-se en la realitat africana i obtenint el màxim de beneficis. És aquesta diferència la que descontextualitza la relació Xina-Àfrica de la cooperació Sud-Sud i la ubica en el terreny del neocolonialisme. Pel moment, les parts només són vistes com a "nou socis" i serà la pròpia dinàmica dels fets la que determinarà cap a quin costat s'inclina la balança.

Notes

[1] Hugon, P. (2006): "L'Afrique entre boom pétrolier et trappes à pauvreté et à conflits", a L'Année stratégique 2007, IRIS-Dalloz, París, p.381.

[2] Burke, C. (2008): "Lazos económicos emergentes entre China y África"; a África, la nueva frontera china, (coords. Guillermo Martínez y Christopher Burke), Casa África i Casa Àsia, p.40.

[3] Brunel, S. (2004): L'Afrique. Un continent en réserve du développement, Bréal, Rosny-sous- Bois, p.207.

[4] Tamames, R. (2007): El siglo de China: De Mao a primera potencia mundial, Editorial Planeta, p.323.

[5] Gill, B y Huang, C. (2008): "Las relaciones de China con África, implicaciones para Europa", Vanguardia, número 26. Dossier África, Madrid, gener-març.

[6] Lacoste Y. (2007): "La Chine change l'ordre' du monde", en Hérodote, n° 125, París, 2n trimestre, p.6.

Iraxis Bello es llicenciada en Comunicació Social, agregada de la Universitat Central de Venezuela, Master en Relacions Internacionals i Comunicació (UCM), Master en Relacions Internacionals i Estudis Africans (UAM) (en curs) i membre del Grup d'Estudis Africans (GEA) de la UAM.